

ХРИСТО БОТЕВ - „НА ПРОЩАВАНЕ“

ЗАВЕТЪТ НА ЛИРИЧЕСКИЯ ГЕРОЙ - „СИЛНО ДА ЛЮБЯТ И МРАЗЯТ“

Стихотворението „На прощаване“, написано по конкретен повод – участието на Христо Ботев в четата на дядо Желю Войвода, е въздействаща лирична изповед на героя. Най-съкровеният изповеден миг от вътрешния монолог на лирическия Аз внушава мотивите на прощаването. Те определят и посланието на героя-заветът към братята и бъдещите поколения - „силно да любят и мразят“, т. е. да продължат борбата до нейния победен финал.

Бунтовникът отправя своето послание към онези, които ще го последват. Те трябва да обичат и мразят със същата сила, да бъдат непокорни и свободолюбиви, да продължат неговото дело. Завещавайки им своята всеотдайност в борбата, той вярва, че споменът за саможертвата му ще бъде съхранен в паметта на онези млади български синове, в чиито сърца гори същият неукротим дух за свобода.

В лирическия увод на стихотворението се разкриват причините и дълбоките вътрешни подбуди на бунтовника за избор на пътя. Вътрешният свят на лирическия Аз е структуриран **антиномично(1)**. Героят е разкъсан от силни, стигащи до краен предел чувства-любов и омраза. Словото му е натоварено с необикновена сила, то е жестово, **свъръхекспресивно(2)**, разкрива титаничната воля и мъжественост на героя. Особена е и **екзистенциалната(3)** ситуация на бореца. Тя е гранична-избор, който предполага безброй изпитания и евентуална смърт. Това е изборът между позора и славата, робството и свободата, любовта и смъртта.

Началото на стихотворението започва с обръщение към майката:

Не плачи майко, не тъжи...

Долавяме желанието на героя да утеши тази, която му е дала живот. В **сюблимния(4)** момент на избора, той се обръща към нея, защото му е най-свидна и най-мила, жадува за нейното разбиране и милост, иска прошка за неизпълнен синовен дълг. бунтовникът изисква от майка си да бъде силна, да надмогне личното страдание. Това всъщност е изискване за духовно родство и морална подкрепа.

Мрачната робска действителност, властно и неотразимо зове сина на борба. Любовта към отечеството, отговорността пред дом и близки, пред род и родина, омразата към поробителя, извеждат героя на пътя на свободата. Свят дълг за него е да се вслуша в „гласът народен“ и да поведе борба срещу врага си “безверни”.

Картината на евентуалната смърт предшества картината на победното завръщане, защото трагичният изход от борбата е по-реалният, по-възможният. В същото време тази част огласява и заветът на бунтовника. Синът отправя клетвен завет към майка си. Нея той избира да изпълни последната му воля, а това означава извисяване образа на майката в ценностния план на борбата. Нравствената сила на смъртта-подвиг се крие в думите:

*Нито пък слушай хората,
дето ще кажат за мене
нехрани-майка излезе...*

„Другите“ – вписаните в робския регламент, неотлъчно следващи родовия закон се оказват чужди на борбата за свобода. Те не разбират и не приемат бунтовния избор, нещо повече-осъждат го. За тях единствено домът определя ценностите.

Заветът на бореца изказва и идеята за приемствеността на борбата. Разказът на майката ще оживи героичната история на загиналия брат. Майчиното слово ще пробуди у братята същата реакция спрямо робството, каквато е реакцията на самия бунтовник. Те ще унаследят неговия идеал, защото ще осъзнаят значимостта му,

ще бъдат посветени в борбата.

Със себеотрицанието си борецът дава пример, превръща се в идеал за подражание. Не само в стихотворението „На прощаване“, но и в цялото Ботево творчество жертвата се изтъква като необходимост за постигане на свободата. В саможертвата се сливат живот и смърт. Специално внимание е отделено на изображението на смъртта. В представата на бунтовника смъртта не е нито само страшна, нито само величествена. Смесовият обем на образа на смъртта се поражда от наслаждането на всички значения, които носят думите, назоваващи нейното пространствено изражение и видими резултати:

*бяло ми месо по скали,
по скали и по орляци,
черни ми кърви в земята,
в земята, майко, черната!*

Драматизмът в изживяването се подсилва и от черно-белия контраст, и от пространствената опозиция горе-долу, в която смъртта е митологизирана. Чрез нея бунтовникът изцяло се слива с родината, за която се е жертвал, завръща се в утробата на земята майка.

Лирическият герой желае да остане в паметта на по-малките си братя: „да помнят, да помнят, мене да търсят“. Всичко това разкрива, че светлият устрем към борбата е бъде извоюван с много жертви и много кръв ще залее българската земя. Множеството повелителни глаголни форми са израз на горещата молба на сина към майката. Желанието на бореца братята му да намерят пушката и сабята му е ключово за посланието на завета. Оръжието е израз на поривите и помислите на бунтовника, ето защо търсенето и намирането му е своеобразно посвещаване в борбата. Сега невръстните му братя след време ще съзреят, ще възмъжеят и ще бъдат посветени в борбата. Пушката и сабята задължават братята да накажат със смърт душманина, който поругава родината.

В смисловото си разгръщане творбата представя и друг комуникативен ход за предаването на завета. Това е песента. Заветът гарантира приемствеността в борбата и се свързва с мотива за безсмъртието-вечната памет предавана от поколение на поколение. В българската културна традиция песента се предава устно във времето и пространството, т. е. принадлежи на вечността. Песента е прослава на подвига. Не случайно тя е определена като „песен юнашка“.

Жертвеният завет чрез тази песен юнашка ще бъде предаден на невръстните братя за битка срещу врага безверни. Бунтовникът моли майка си: „то га се сберат момите...и скръбно либе с другарки“, тя да излезе с братята и да послуша песента, която ще разказва за подвизите му и чрез която той ще остави своя завет:

*Какви съм думи издумал
пред смъртта и пред дружина.*

В най-вълнуващия момент от живота си, поетът се обръща към най-свидните до сърцето му хора - майката и родните му братя. Към тях той отправя своя завет „силно да любят и мразят“, за да бъде съхранен като важно послание за смелост, сила и победа в една борба на живот и смърт с една велика цел - свободата на България. С това той остава не само в съзнанието на съвременниците си, но и в съзнанието на редица поколения.

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ТЕРМИНИ:

1. антиномично - (от антиномия) – противоречие между две взаимно изключващи се положения.
2. свръхекспресивно – (от експресия) – изразителност, силна проява на чувства и преживявания, силна емоционалност.
3. екзистенциалност – (от екзистенция) – живот, съществуване.
4. сублимен – възвишен, величествен.